

17 Ιανουαρίου

Mόδις είχαμεν ἀποθέσει τὴν γραφίδα, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελευταίας μας σύνομιλίας, ὅτε ἡκούσθησαν αἱ διάτοροι φωναὶ τῶν ἐφημεριδοπωλῶν:

— Τὸ παρότημα καὶ ἡ παραίτησις τῆς Κυθεροῦ θεωρήσεως!

Οὕτως ἀντελαλήθη ἀνὰ τὴν πρωτεύουσαν, τὴν διατελοῦσαν ἔτι ὑπὸ τὸν πυρετὸν τῶν συλλαλητηρίων, τὸ μέγα γεγονός. Καὶ τὰ παρότημα διεδέχοντο ἄλληλα καὶ ἀνηρπάζοντο κατὰ χιλιάδας καὶ ἀνεγνώσκοντο εἰς ἐπήκοον τῶν ἀγραμμάτων ὑπὸ ἀναγνωστῶν πολλάκις οἱ διόποιοι μόδις ὥδηναντο νὰ συλλαβίζουν...

“**H**το ἡ ἔβδομάς τῶν παρότημάτων, διπλαὶ προηγουμένην ἡτο ἡ ἔβδομάς τῶν συλλαλητηρίων. Η παραίτησις τῆς Κυθεροῦ θεωρήσεως, — ή αἰτία τῆς παραίτησεως, — ή ποδσκλησίς τοῦ Κανάρου, — ή ἄρνησις τοῦ Κανάρου, — ή ποδσκλησίς τοῦ Δεληγιάννην, — ή σχηματισμὸς τῆς νέας Κυθεροῦ θεωρήσεως, — ή διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλᾶς, — δ νέος ὑποψηγὸς τῶν Ἐδωτερικῶν — ὅλα τὰ διεσδάλπισταν τὰ παρότηματα, τὰ ἕκτακτα ἐκεῖνα φυλλάρια τῶν ἐφημερίδων, ποῦ τόδιον τὰ ἐζήλευσαν, διὰ τὴν ὑποδοχήν, μεθ' ὅλην τὴν μεγάλην κυκλοφορίαν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, τὰ τακτικὰ φύλλα, τὰ διόποια ἄλλο δὲν ἔκαμναν παρὰ νάναπτύσσουν διὰ μακρῶν καὶ νὰ σχολιάζουν τὰ παρότηματα...

Καὶ τὸ μέγα γεγονός, τὸ μετὰ τόσης ἀγωνίας ἀναμενόμενον, ἀπερρόθησε κάθε ἄλλο καὶ εἰς τὸν τύπον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Καὶ αὐτὴν ἡ φωνὴ τοῦ Διαδόχου — φωνὴ ἴσχυρὰ καὶ ἀνδροπρεπής, ἄλλ' ὀλίγον ὑπερελληνίζουσα, — κηρύσσοντος ἐν τῷ Ζαππειῷ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν Του ἐπιτροπῆς τῶν Διεθνῶν Ολυμπιακῶν Ἀγώνων, διηγὸν ἡκούσθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου, τὸν διόποιον ἐπροκάλεσεν ἡ πολιτικὴ ἀναστάτωσις.

Θάκολουσθήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ γενικὸν ρεῦμα. Δὲν θὰ δύμιλησωμεν περὶ οὐδενὸς ἄλλου. “Ἄλλως τε καὶ ὁ χῶρος, τὸν διόποιον διαθέτομεν σύμμερον, δὲν θὰ μᾶς τὸ ἐπέτρεπε. Θὰ τελειώσωμεν λοιπὸν μ' ἐν μικρὸν ἀνέκδοτον, τὸ διόποιον μᾶς ὑπενθύμισεν ἡ πληθύρα καὶ ὁ πυρετὸς τῶν παρότημάτων.

Εἰξεύρετε καλὰ ὅτι τὰ παρότηματα ως κύριον σκοπὸν ἔχουν τὴν πενταρολογίαν, καὶ ἡξεύρετε ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν παραρτήματα ἀληθῆ, καὶ παραρτήματα πλαστά. Τὰ πρῶτα ἔχουν καὶ ἄλλον σκοπόν ἄλλα τὰ δεύτερα κανένα ἔκτος τοῦ προσφορθέντος, ὁ διόποιος καντατῇ ἀντὶ πενταρολογίας, ἀπλούστατα καὶ ἀνευ περιφράσεων κλοπή.

Τὰς μεγάλας ἡθικοφιλοδοθικὰς αὐτὰς ἀληθείας ἐγνώριζεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον διαλόγος μου φίλος Κ* καὶ ἔτρεψε τόσην δυς-

πιστίαν πρὸς τὰ παραρτήματα, ὥστε οὐδέποτε ἡγόραζε. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀναμενόντος εἰς πόλεμος, ὁ διόποιος μεγάλως ἔξπειτε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἔλληνων καὶ προπάντων τῶν ἀθηναίων. Τὰ παραρτήματα ἔξεδίσθησαν καθεκάστην καὶ διελαδοῦντο προκλητικώτατα. ‘**A**λλ’ ὁ φίλος μου Κ* τὰ ἡκουεν ὑπομειδῶν, περιέμενε δὲ πάντοτε τὰς πρωινὰς ἐφημερίδας, αἱ διόποιαι τὸν διεφύτιζον βραδύτερον μὲν διλίγον ἄλλα πολὺ ἀσφαλέστερον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως δὲν ἐδυνήθη νάνθεξῃ εἰς τὸν πειρασμόν. Ἐπρόκειτο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐξοχήν, ὅποθεν δὲν θὰ ἐπέστρεψε παρὰ μετὰ δύο ἡμέρας. Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ξεκινήσῃ, διῆλθεν ὃς ἀστραπὴν ὁ μικρὸς πωλητὴς ξεφωνίζων:

— Τὸ παρότημα καὶ τὰ νέα τοῦ πολέμου!

— “Ἄς τὸ ἀγοράσω, εἶπε, μὰ φορὰ κ' ἐγώ στὴν ζωὴν μου...

Καὶ πραγματικῶς ἐφώναξε τὸν ἐφημεριδοπώλην καὶ ἡγόρασε τὸ παρότημα. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔγεινε μὲ δόσην φαντάζεσθε εὐκολίαν. “Ηργησε πολὺ νάκούσῃ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ παιδίον, ηργησε δὲ περιστρέφον διὰ νὰ καλάσῃ ἐν πεντόδραχμον. διότι τὴν ὧδαν ἐκείνην δὲν εἶχε ψιλὰ ὁ ἀγοραστής. ‘Ἐπι τέλους ὅταν η φασαρία ἐτελείωσε καὶ εὐρέθη ἐν ὑσυχίᾳ, ἔφερε πρὸ τῶν διθαλμῶν τὸ παρότημα καὶ ἀνέγνωσε τὰς ὠραίας ταύτας λέξεις:

— «Σύμφερον στερούμεθα εἰδῆσεν ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου!»

Γρ. Ξ.

Η ΣΑΦΗΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΕΝ ΤΗΙ ΠΟΙΗΣΕΙ

Σιγῆν, ἢ κρείτονα σιγῆς λέγειν.

“**O**, τι ὄνομάζομεν σαφήνειαν ἐν τῇ ποιήσει; δὲν εἶνε ἀπολύτως καὶ πάντοτε πλεονέκτημα, καθὼς καὶ ὅ, τι καλοῦμεν ἀσάφειαν δὲν εἶνε ἀπολύτως καὶ πάντοτε ἐλάττωμα τῆς ποιήσεως. Τὸ κάλλος ποιητικῶν τινῶν ἀριστουργημάτων ἐκλάμπει διὰ τῆς σαφήνειας. ‘Αντιθέτως δέ, τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ ὕψους ἐξ ἵσου ποιητικῶν ἀριστουργημάτων εἶνε ἡ ἀσάφεια. Κατὰ τὰς περιστάσεις, σαφήνεια καὶ ἀσάφεια εἶνε ἰσοθαρεῖς νόμοι τῆς ποιήσεως. ‘Αλλὰ διὰ νὰ κατανοήσωμεν ἡ διὰ νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀνωτέρω διατυπουμένην ἀλήθειαν, πρέπει ἐνταυτῷ νὰ κατανοήσωμεν καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν τοὺς δύο τούτους ὄρους μὲ ὅλον τὸ εῦρος καὶ μὲ ὅλον τὸ βάθος, τῶν ὅποιων εἴνε δεκτικοί. Τότε θὰ ἴδωμεν ὅτι αἱ λέξεις σαφήνεια καὶ ἀσάφεια ἀνακινοῦσιν ἐννοίας πολὺ διαφόρους ἐκείνων τὰς ὅποιας παριστῶσιν εἰς τὰς καθημερινὰς καὶ προχείρους συζητήσεις, ὅπου ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον γίνεται ἀβασάνιστος καὶ συγκεχυμένη χρῆσις αὐτῶν καὶ κατάχρησις. Καὶ θὰ ἴδωμεν τότε ὅτι κάπως διαφέρει ἡ γλώσσα τῆς κριτικῆς ἀπὸ τὴν γλώσσαν τῶν καφενείων.

A'.

‘Ο μέγας Δανὸς κριτικός, ὁ Γεώργιος Βράνδες, συνέγραψε πραγματείαν περὶ τοῦ Ιάβη, τοῦ ἀριστουργήματος τῆς βιβλικῆς ποιήσεως. ‘Ἐν ταύτῃ παραλληλίζων μὲ μεγάλην ἀναλυτικὴν ἀκρίβειαν τὰ στοιχεῖα τοῦ κάλλους τὰ συναποτελοῦντα τὴν ἔρατηκὴν ποίησιν πρὸς τὸ κάλλος τῆς Ουηροκής, εὑρίσκει ὅτι ἡ σαφήνεια εἶνε ἡ χαρακτηριστικὴ δύναμις τοῦ Ουηροῦ, ως εἰνες ἡ ἀσάφεια ἡ χαρακτηριστικὴ δύναμις τοῦ Βιβλίου τοῦ Ιάβη. ‘Η ἐλληνικὴ ψυχὴ πλέονει καὶ εὐρραίνεται μέσα εἰς ὡκεανὸν ἀπλέτου φωτὸς ὃπου ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ διακρίνει μὲ τὴν ιδίαν ἐντασιν τῆς καθαρότητος. Τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς ὁ θεῖος μυσταγωγός, ὁ Ουηρος, μὲ ποίαν φροντίδα καὶ στοργήν, μὲ ποίαν ἀκριβολογίαν περιγράφει καὶ τὰ ἐλάχιστα συμβάντα τῆς καθημερινῆς ζωῆς! Τὰ πάντα θέτει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, καὶ ἐκθέτει μὲ τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα, τὰ μέγιστα καὶ τὰ ἐλάχιστα, τὰς νίκας τῶν ἡρώων μέχρι τοῦ τρόπου καθ' ὃν οὔτοι ἐκδυόμενοι παραδίδουν τοὺς χιτώνας των εἰς τὰς δούλας πρὸς φύλαξιν, τὴν αἴγλην τοῦ Ολύμπου καὶ τὸ σύρτωμα τῆς θύρας. Καμπιάν λεπτομέρειαν δὲν θεωρεῖ ἀσήμαντον ὁ Ουηρος. ‘Ἐκαστον ἀντικείμενον περιγράφει δι' ἔκυπτον καὶ μόνον, καὶ ὅχι ως ἔμβλημα ἡ ως σύμβολον βαθυτέρων τινῶν ἀληθειῶν. Εἶνε τοῦτο τὸ ἄκρον ἀριθμὸν τῆς περιγραφικῆς σαφήνειας, ἡτις ὑπενθυμίζει εἰς τὸν Βράνδες τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ ἀνάγλυφα τῶν ὄποιων ἐκάστη μορφὴ διαγράφεται χωριστὴ εἰς ἀσκίαστον φῶς, δίχως νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς παρακειμένης. ‘Ολως διόλου ἀντιθέτος εἶνε ὁ χαρακτὴρ τῆς Βιβλου. ‘Η ἀρχαῖα ἔρατηκη ποίησις, εἰς τὰς περιγραφάς της, στερεῖται ἀπολύτως ἀκριβολογίας, καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα, εἶνε σκοτεινοτάτη. ‘Αδύνατον νὰ συλλάβῃ τις σαφῆς ἰδέαν τῶν πραγμάτων ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ εἰκόνων καὶ ἀφηγήσεων. Καὶ αἱ κάλλισται περιγραφαὶ ὅχι δι' ἔκυπτας, ἀλλὰ καθόσον σγετίζονται πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας τῶν Εβραίων· ἐπέχουσι τόπουν σκοτεινῶν συμβόλων. Τὰς περικαλύπτει τὸ μυστήριον, τὰς διακρίνει πυρεθόλης καὶ ἔξαρσεως. ‘Αλλὰ τὸ ἀνακριβές καὶ τὸ ὑπερβολικὸν ἐν τῇ ἔρατηκῃ ποιήσει δὲν εἶνε ἀτοπα, οὐδὲ παράτονα· εἶνε τοῦ κάλλους τῆς ἔρατηκης ψυχῆς τὰ ἀπάραιτητα στοιχεῖα, ως εἰνε ἡ ἀκρίβεια ἡ σφραγίς τοῦ ἀληθητικοῦ πνεύματος. Βλέπομεν ὅτι ἡ καθαρὰ ἀπλότητας δὲν θὰ ἔρκει πρὸς ἔκφρασιν τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ἡτις ἀρμόζεται πρὸς μόνον τὸ ἀκαταμετρήτως μέγα. ‘Η φαντασία τῶν Ελλήνων συγκιρνάται ἀρμονικῶς πρὸς τὸν λόγον, καὶ περιορίζεται τὸ θεῖον εἰς καθωρισμένα δριτα. ‘Ἐνῷ δὲν παράτονα· εἶνε ἡ ἀντιθέτως ἡ ἔρατηκη φαντασία συνδέει τὸ θεῖον πρὸς τὸ ἀπειρον. Καταμερίζουσιν οἱ Ελλήνες τὰ πάντα, προσβαίνουν διὰ τῆς ἀναλύσεως, διὰ τῆς λογικῆς, ἀναπτύσσουν

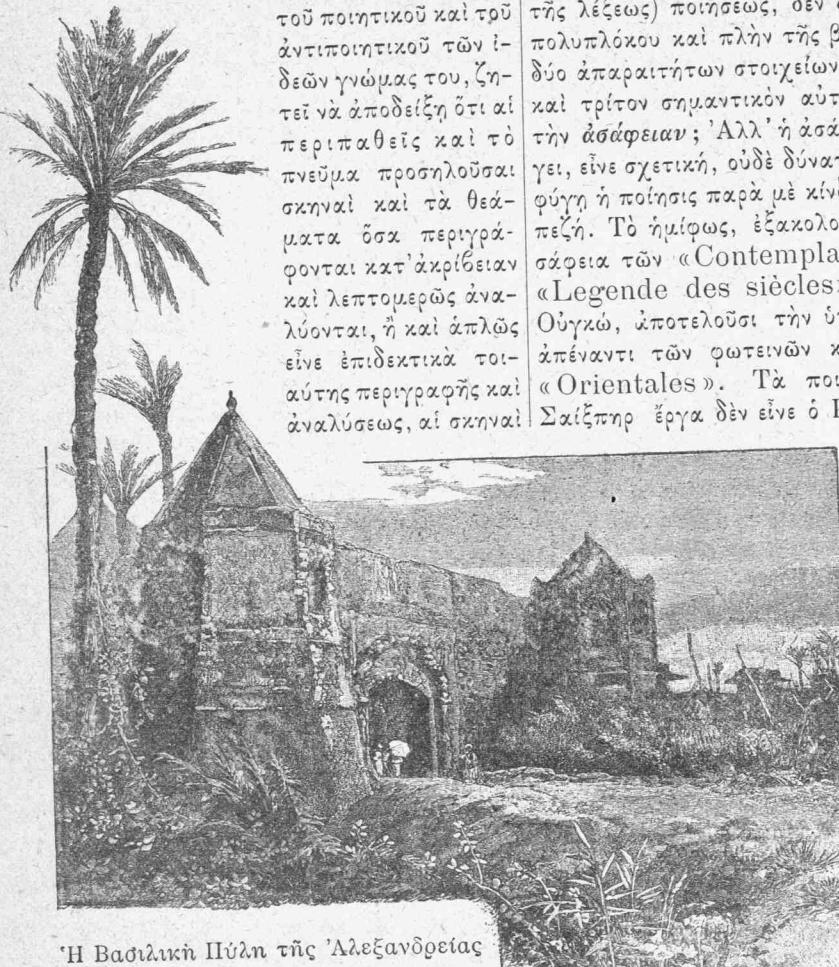
τὰ πράγματα ρητορικῶς, φιλοσοφικῶς, μεθοδικῶς. Οἱ Ἐβραῖοι δὲν ἀναλύουν, δὲν λογικεύονται, δὲν συμπεραίνουν κατ' ἀκολουθίαν, βλέπουν μόνον ἐξαφνικά· ὥραματίζονται· δὲν τοὺς φωτίζει ἡ λογική· τοὺς ἐμπνέει τὸ μαντικὸν δαιμόνιον· δὲν ἀναπτύσσουν τὰ θέματά των· ἀγνοοῦν τὶ σημαίνει οἰκονομικά λόγου. Χωροῦσι δι' ἀλμάτων, οἱ λόγοι των εἶναι ως ἀστραπαί, περιπίπτουν διαρκῶς εἰς παλιλλογίας, εἶναι ἀσφαρεῖς, οὔτε θέλουν νὰ εἶναι σαφεῖς. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων πόλων τοῦ ὕψους πηγάδει ἀπὸ τὴν διαφορὰν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιέχοντος ὑπὸ τὸ ὄποιον ἀνεπτύχθησαν Ἐβραῖοι καὶ Ἐλληνες. Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐποχὴ (Ἀλεξανδρινὴ περίοδος, ἐλληνιστικὰ συγγράμματα) καθ' ἣν αἱ δύο ψυχαὶ φαίνονται προσεγγίζουσαι καὶ ὑφιστάμεναι ἀμοιβαίαν ἐπιδρασιν. Ο νεοπλατωνισμός, ἐξ οὐ διεμορφώθη ὁ Χριστιανισμός, εἶναι τὸ ἄνθος τὸ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ἀμφοτέρων τῶν ψυχῶν. Ἡ Εὐρώπη τὴν πνευματικήν της ἀνάπτυξιν ὄφειλε ἐνταῦτῷ εἰς τὴν ἡλιοφεγγὴν Ἐλλάδα καὶ τὸν νεφελοστέφανον Ἰσραὴλ. Ταῦτα κατὰ τὸν μέγαν Δανόν κριτικόν, τὸν Γεώργιον Βράνδες.

Καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῶν φιλοσοφικοὶ στορικῶν συγγραμμάτων του ὁ μεγαλώνυμος Ταῖν, ιδίᾳ δὲ εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῆς «Ιστορίας τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας» τὰς αὐτὰς περίπου ἀντιθέσεις καὶ διακρίσεις ἀναπτύσσει: μεταξὺ τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ καὶ τοῦ λατινογαλλικοῦ πνεύματος. Τὸν χαρακτῆρα ἀμφοτέρων ἀγνὸν ἀνευρίσκει εἰς τὰ παλαιὰ δημοτικὰ ἀσματα τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ· ἡ θεμελιώδης μεταξὺ ἀμφοτέρων διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὴν φανταστικὴν καὶ βαθέως ποιητικὴν ἀσάφειαν τῶν πρώτων, εἰς τῶν δευτέρων τὴν λογικὴν μέχρι τοῦ πεζοῦ σαφήνειαν. Ο Ταῖν ἐξαίρει τῶν Ἀγγλοσαξωνικῶν τραγουδιῶν τὸ ποιητικὸν αἴσθημα, τὸ βαθὺ καὶ σπουδαῖον. Ἀπὸ τὰ τραγούδια τῶν δὲν ἀναδίδονται λέξεις, ἀλλὰ μᾶλλον κραυγαί. Τὰ πράγματα ὑπὸ αὐτῶν δὲν ἀποδίδονται ἐν τοῖς καθέκαστα διὰ τῶν ἀναλόγων λέξεων, ἀλλὰ μόνον ὑπονοητικῶς, ἐλλειπτικῶς, συγκεφαλαιωτικῶς ἐκφράζονται, μὲ πάθος καὶ μὲ ἔκστασιν, ως ὀπτασίαι. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς δαχψιλεῖς καὶ ἀρτίας ἀφηγήσεις, πρὸς τὰς πλουσίας καὶ σχοινοτενεῖς εἰκόνας τῆς Ὀμηρικῆς ποίησεως ἡ δημοτικὴ ποίησις τῶν Ἀγγλοσαξώνων συσσωρεύει, συμπτύσσει, συντέμενει, συσφίγγει τὰς ίδεας εἰς φράσεις ως οἷόν τε λακωνικάς, μᾶλλον ἀνακραγάς πεπνιγμένας ἢ φράσεις. Ἡ βαρβαρός αὕτη ποίησις εἶναι ἐντοσούτῳ γεμάτη ἀπὸ τὸ ἀνήσυχον, τὸ ἀκαταμέτρητον, τὸ σκοτεινὸν αἴσθημα τῶν ὑπέρκοσμίων ίδεων, καὶ ἐν τῇ βαρβαρότητι αὐτῆς ἔχει τι τὸ ποιητικῶς τερόν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ποίησιν τῶν μετημοριῶν λαῶν, οἵτινες ἐκ γενετῆς φυσιολάτραι στέργουσι πρὸ παντὸς τὰ ἐγκόσμια. Ἔν γένει τὸ γερμανικὸν πνεῦμα μὲ τὴν

ἰσχυράν, ζοφεράν, ἀτάκτως δὲ καὶ ἀκανονιστώς βαίνουσαν φαντασίαν του, ζωηρῶς ἐδὼ κ' ἐκεὶ ὑπενθυμίζουσαν τὴν ἑβραϊκήν, εἶναι ἡ ἀντίθεσις τοῦ λατινικοῦ πνεύματος, τοῦ κλασικοῦ, καὶ κατὰ λογικὴν καὶ κανονικὴν ἀλληλουχίαν βαίνοντος. Καὶ προχωρῶν ὁ Ταῖν, πρὸς τὸ ποιητικὸν τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ίδιαιτέρως ἀντιπαραθέτει τὸ πεζολόγον τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, ως ἐκδηλοῦται τοῦτο εἰς τὰ δημοτικὰ ἀσματα τῶν Γάλλων, εἰς τὰ ὄποια ἀγνῶς ἀποτυπώνεται ὁ χαρακτῆρας τῆς φυλῆς, μὴ ἐξαιρουμένου μηδὲ τοῦ ἀριστουργήματος τῆς δημιώδους γαλλικῆς ποιήσεως, τοῦ ἀσματος τοῦ Ρολάνδου. Εἰς τὰ δημοτικὰ ἐπύλλια τῶν Γάλλων, τὰ πράγματα δὲν συλλαμβάνονται ὀνειρωδῶς καὶ ἀσαφῶς ἐν τῷ συνόλῳ των, ἀλλὰ διακρίνονται κατὰ μέρος ἔκαστον, ἡσύχως, σχεδὸν ἀπαθῶς, συζητητικῶς, ἐπιπολαίως. Τὰ ποιήματα ταῦτα, μεθ' ὅλας τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις τὰς ὄποιας ἀριγούνται, εἶναι πεζότατα, γυμνά, ἀχρωμάτιστα, ὄμοιαζουν πρὸς ἐμμέτρους χρονογραφίας, ἡ δὲ σαφήνεια αὐτῶν εἶναι διάφορος τῆς ὑψηλῆς Ὀμηρικῆς σαφηνείας, ἡτοις ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μεγαλοπρεπῶς ἐξωραΐζει τὰς ιστορίας της διὰ τῶν ὠραίων εἰκονικῶν ἐπιθέτων καὶ τῆς περισσείας τῶν μεγαλοφώνων παρομοιώσεων. Ἡ πεζότης αὗτη ἐπέθηκε τὴν σφραγίδα της καὶ ἐφ' ὅλης τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, μεμετρημένης ἀνέκαθεν, σαφοῦς, διαλογικῆς, μεθοδικῆς, πνευματώδους, εἰρωνός, γνωρίσματα ταῦτα πεζογραφικῶν μᾶλλον ἢ ποιητικῶν χαρισμάτων. Διότι ἡ ἀναγέννησις καὶ ὑψηλὴ πτήσις καὶ ἀκμὴ τῆς ποιήσεως τῶν Γάλλων κατὰ τὸν αἰώνα τοῦτον, ἀπὸ Οὐργκωμέχρι Λεκόντ Δελίλ καὶ περαιτέρω, πρέπεινά ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀνακαίνισιν καὶ τὴν ἀναζωπύρωσιν τοῦ νεολατινικοῦ πνεύματος διὰ τῶν γερμανικῶν ίδεων. «Οπως ἀφ' ἐτέρου ἡ νεωτέρα ἀγγλικὴ ποίησις ἀπὸ τοῦ Σπένσερ, τοῦ Σαΐζπηρ καὶ τοῦ Μίλτωνος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, σσον καὶ ἀν ὑπέστη διὰ τῶν αἰώνων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡττον σημαντικῶς, τὴν ἐπιδρασιν τοῦ ἐλληνολατινικοῦ ἰδεώδους, ἀπομένει ἡ γνησία θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας σκανδιναվικῆς Μούσης, τῆς κατ' ἐξοχὴν κλυδωνικούς ἐν τῇ ἀσαφείᾳ καὶ συνορεύοσθης πρὸς τῶν Ἐβραίων προφητῶν τὰς ἐμπνεύσεις. Τὴν ἀγγλικὴν ποίησιν ἀλλαχοῦ οὕτω πάλιν ὄριζει ὁ αὐτὸς Ταῖν: «Κατὰ τὴν γνώμην μου πρὸς τὴν ἀγγλικὴν ποίησιν οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ πορθεῖται ἢ ποταμοῦ τοῦ ἀληθείας ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκφράσεως ἔχει πολλοὺς τοὺς πολεμίους, διὰ τὸν λόγον ὅτι πολὺ κουράζουν αἱ ἀσφαρεῖς, δηλονότι αἱ ἐλάχιστα μεταδοτικαὶ εἰκόνες του. Εύτυχως τὰ τρία ταῦτα εἰδη τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως διὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἀφαιρέσεως μόνον εὑρίσκονται ἐντελῶς χωρισμένα ἀπ' ἄλλήλων» ἐνῷ πράγματι συνυπόρχουν μοιρασμένα κατὰ ποικίλας δόσεις εἰς πάντα τὰ καλλιτεχνικά ἔργα. Εἰς ἄλλο περιπούδαστον σύγγραμμα του (Ecrivains francisés) ὁ αὐτὸς Ἐννεκὲν

πνεῦμα, τὸν Σαΐζπηρ, τὸν Γκαΐτε, τὸν Κάρλαϊ πρὸς τὸν Ραχίναν, τὸν ἀδελφὸν Prevost (τὸν συγγραφέα τῆς Μαγνών Λεσκω) καὶ τὸν Καρτέσιον, ἀνευρίσκει τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος εἰς τὸ σύνθετον καὶ τὸ περιπλοκόν, τὸ ἀτάκτον, τὸ μαντικόν, τὸ περιεκτικόν, καὶ τὴν ζωὴν ἐμπρός του ἐμφανίζομένην ως τι ἀσταθὲς καὶ ἀστριστον, ως ὄντερον ἐν διαρκεῖ συνθέσει καὶ ἀπουσινθέσει. Καὶ ἀνευρίσκει ἀφ' ἐτέρου τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ λατινικοῦ πνεύματος εἰς τὴν μεθοδικὴν ἀνάλυσιν, τὴν ἀπλοποίησιν καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ιδεῶν, τὴν δὲ ζωὴν ἐμπρός του μεραγνίζομένην, ως εὐπερίγραφον πραγματικότητα μὲ σταθερὰς καὶ καθαρὰς γραμματίς. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν ἀφ' ἐνὸς τὸ βαθὺ καὶ ἔξυποδόλης, τὸ ἀσαφῶς δηλονότι ἐκφράζομενον ωραῖον, καὶ ἀφ' ἐτέρου τὸ ὠραῖον, σπερ ς ἀποτελεῖ ἡ λογικὴ καὶ ἡ σαφήνεια.

Ορμώμενος ἀπὸ ἄλλον, ἀλλὰ σχετικὸν κύκλον ίδεων ὁ Αιμίλιος Ἐννεκέν, δοτίς ὑπέδειξε νέους δρόμους εἰς τὴν κριτικὴν ἐπιστήμην, ἐν τῇ συγγραφῆ του περὶ «Ἐπιστημονικῆς Κριτικῆς», διακρίνει τρία εἰδη ἐκφράσεως ἐν τῇ ποιήσει καὶ τῇ καθόλου καλλιτεχνίᾳ: τὴν ρητορικὴν ἐκφρασιν (expression), τὴν ὑπονοητικὴν ἐκφρασιν (suggestion) καὶ τὴν συμβολικὴν ἐκφρασιν (symbole). Εἰς τὴν ὑπονοητικὴν ἐκφρασιν ἀναφέρει τὸν ὑπαινιγμόν, τὴν ἀληγορίαν, τὸ κατὰ σύστημα ἀκρωτηρίων εἰκόνων, τὴν ἀπέραντον μελωδίαν τοῦ Βάγνερ, τὸ ἀσυμπλήρωτον ἐν τῇ ποιήσει, πᾶν διὰ τοῦτο εἰναι ἐλάχιστα παραστατικὸν καὶ σαφῶς εἰκονικόν. Εἰς τὴν ρητορικὴν ἐκφρασιν ἀναφέρει τὸ κυρίως ἐκφραστικὸν υφός, (ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν μουσικὴν), τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ ἀκριβολόγους εἰκόνας καὶ ἐντυπώσεις, σαφεῖς, ἀλλὰ διὰ τοῦτο, κατὰ τὸν Ἐννεκέν, καὶ πεζές, καθόσον εἶναι ἀναλυτικαὶ, τούτεστιν ίδεαι τὰς ὄποιας κανεὶς ἀντιλαμβάνεται μᾶλλον ἢ αἰσθάνεται. Ἐνῷ ἡ ὑπονοητικὴ ἐκφρασις προσιδιάζει εἰς τὴν ποιήσιν· αὕτη συγκινεῖ μὲν ισχυρότερον τὸν ἀναγνώστην, καθόσον παρακινεῖ αὐτὸν νὰ συνεργασθῇ τρόπον τινὰ μετὰ τοῦ ποιητοῦ διὰ νὰ ἐμβαύνῃ εἰς τὸ νόημά του· καὶ κατὰ τινὰ ἐπιστημονικὴν θεωρίαν, ἡ διὰ μόχθου ἀποκτωμένη ἡδονὴ εἶναι ἡδονικωτέρα τῆς ἀκόπου· ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου εἶναι ἀληθεῖς ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκφράσεως ἔχει πολλοὺς τοὺς πολεμίους, διὰ τὸν λόγον ὅτι πολὺ κουράζουν αἱ ἀσφαρεῖς, δηλονότι αἱ ἐλάχιστα μεταδοτικαὶ εἰκόνες του. Εύτυχως τὰ τρία ταῦτα εἰδη τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως διὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἀφαιρέσεως μόνον εὑρίσκονται ἐντελῶς χωρισμένα ἀπ' ἄλλήλων· ἐνῷ πράγματι συνυπόρχουν μοιρασμένα κατὰ ποικίλας δόσεις εἰς πάντα τὰ καλλιτεχνικά ἔργα. Εἰς ἄλλο περιπούδαστον σύγγραμμα του (Ecrivains francisés) ὁ αὐτὸς Ἐννεκέν

Η Βασιλική Πύλη της Αλεξανδρείας

αύται και τὰ θέάματα δὲν εἶνε ποιητικά· ἐνῷ ἐξ ἔναντίας τὰ σκοτεινὰ και ἀσαφῆ, τὰ καινοφανῆ και ἐξ ἀπό-

που θεάματα, τῶν ὁποίων ἡ ὄλως γενικὴ και ὑπονοητικὴ παράστασις ἀφίνει ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς ἀναλόγους συγκινήσεις, τὰ θέάματα ταῦτα εἶνε ποιητικά. Τὴν θέσιν αὐτοῦ ταῦτην διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει ὁ Γάλλος κριτικός, τὴν ποίησιν ἀνευρίσκων, ἐν τῇ κυρίᾳ και καθαρωτάτῃ αὐτῆς οὐσίᾳ, εἰς τὴν ἀσαφῆ ἀναπαράστασιν τῶν καθόλου μᾶλλον ἢ τὴν σαφῆ ἔκφρασιν τῶν καθέκαστα.

Πολὺ πρὸ τοῦ Ἐννεκέν ὁ ἀβρός φιλόσοφος Joubert ἀνάλογον γνώμην ἐξέφερεν ἰσχυρούσεις ὅτι εἰς τὴν φύσιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ ὕφους ἔγκειται ποσόν τι ἀσαφείας· ὅτι ἡ ἀσαφεία αὕτη πηγάζει ἐξ αὐτῆς τῆς καλλιτεχνικῆς τελειότητος, ἐκ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀσυνήθιων και τῶν μὴ τετριμένων λέξεων. «Ἐνει βέβαιον, λέγει, ὅτι τὸ ωραῖον σύγκειται ἐνταυτῷ ἀπὸ κάποιον ὄρατὸν και ἀπὸ κάποιον λανθάνον στοιχείον ὥραιότητος. Εἶνε πρὸς τούτοις βέβαιον ὅτι τὸ ωραῖον τοῦτο εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον θελκτικώτερον ὅσῳ προσεκτικώτερον τὸ ἀναγνώσκομεν εἰς γλώσσαν τὴν ὁποίαν μόλις ἐννοοῦμεν...» Ἀλλὰ μήπως και ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὡς περιώνυμος Βρυνετιέρ, ὅστις παν ἄλλο δύναται νὰ θεωρῇ ἢ ὡς παρασυρόμενος ἀπὸ καινοτόμους ἢ ἀδιασανίστους θεωρίας, ὄμιλῶν ἐν τῇ «Revue des deux Mondes» περὶ τῆς

συμβολικῆς (ὑπὸ τὴν εὔρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως) ποιήσεως, δὲν ὥρισε πλὴν τοῦ πολυπλόκου και πλὴν τῆς βαθύτητος, τῶν δύο ἀπαραιτήτων στοιχείων τοῦ συμβόλου, και τρίτον σημαντικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, τὴν ἀσάφειαν; Ἀλλ' ἡ ἀσάφεια αὕτη, λέγει, εἶνε σχετική, οὐδὲ δύναται νὰ τὴν ἀποφύγῃ ἡ ποίησις παρὰ μὲ κίνδυνον νὰ ἀποβῇ πεζή. Τὸ ἡμίφως, ἐξακολουθεῖ, και ἡ ἀσάφεια τῶν «Contemplations» και τῆς «Legende des siècles» τοῦ Βίκτωρος Ούγκω, ἀποτελοῦσι τὴν ὑπεροχὴν τούτων ἀπέναντι τῶν φωτεινῶν και τῶν σαφῶν «Orientales». Τὰ ποιητικώτερα τοῦ Σαΐπηρ ἔργα δὲν εἶνε ὁ Κοριολάνος οὔτε

τὰ ἀνωτέρω ἄτινα δὲν ἐξέλεξα κατὰ σύστημα, ἀλλὰ σποράδην ἐξ ὅσων ἔτυχε νὰ ἀναγνώσω συνέλεξα, παρέθηκα ὅχι διὰ νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ἔρθρα πίστεως, ἀλλὰ διὰ νὰ βοηθήσουν πρὸς ὅσον τὸ δυνατὸν λογικὴν διάκρισιν τῶν ἐννοιῶν τῆς σαφονείας και ἀσαφείας ἐν τῇ ποιήσει, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κατὰ γενικὸν κανόνα μηχανικὴν και κατὰ πρόληψιν ἀντίληψιν αὐτῶν. Μετὰ τοῦτο δὲν ὑπολείπεται ἢ νὰ ἐξετάσω τοὺς δύο τούτους ὄρους ἢ νόμους τῆς ποιήσεως ἀναφορικῶς πρὸς τὰ καθ' ἡμῖς, και νὰ προχωρήσω ἐξ αὐτῶν εἰς κάποιον ἐλεύθερον συμπέρασμα. Ἀλλὰ περὶ τούτων εἰς τὸ προσεχές.

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

Η “ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ,,

Τὸ δεύτερον τοῦ βιβλίου τμῆμα περιλαμβάνει ἐν μεταφράσει 74 ἄρματα, ἐκ διαφόρων χωρίων τῆς Λέσβου συλλεγθέντα. Πάντα δὲ ταῦτα εἴναι παραλλαγὴ δημωδῶν ἀσυκτῶν και ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπιχωριαζόντων, γνωστῶν δ' ἐξ ἄλλων συλλογῶν. Εἴναι ἀληθές ὅτι ὁ ἐκδότης ὀλίγων μόνον ὑποδεικνύει τὰ ἐν προδημοσιευθείσαις συλλογαῖς παράλληλα, τούτο ὅμως συμβαίνει, διότι δύο μόνον συλλογαῖς ἀσυκτῶν εἰχε πρὸ ὄφθαλμῶν, τὴν τοῦ κόμπτος Μαρκέλλου και τὴν τοῦ Λειργάνδ, δὲν ἐμελέτησε δὲ τὰς λοιπάς, οὐδὲ αὐτὴν τὴν τοῦ Πάξσωθ, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιλαμβάνεται και ἡ τοῦ Μαρκέλλου. Καίτοι δ' ἡ μετάφρασις εἰς τὴν γαλλικὴν φαίνεται διὰ ἐγένετο μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας και ἀκριβείας², δὲν δύναται ὅμως ν' ἀναπληρωθῇ διὰ αὐτῆς τὸ μὴ δημοσιευθὲν πρωτότυπον τῶν ἀσυκτῶν κείμενον. Καὶ ὅπου παρεντίθενται πρὸς μεζονά σαφήνειαν ἐλληνιστὶ αἱ μετάφρασίσμεναι λέξεις, οὐδὲν διδαχούμεθα, διότι ἡ παραχρηματικῶν εἴναι αὐταὶ διὰ τυπογραφικῶν ἀμαρτημάτων ἢ ἀκατανότοι.

¹ Συνέχεια και τέλος.

² Αἱ παρανοήσεις εἴναι σπανιώταται, σπουδαιοτάτη δὲ τούτων εἴναι ἡ ἐν σ. 161. «Donnez-le, enfants, faisons-le disparaître (un verre de vin). La terre nous mange-ra». Τὸ πρωτότυπον θὲ εἶχεν ἀναμφισόλως οὐτώ περίπου:

Δόστε της, παιδιά, κι' ἀς πάρη,
τούτη ἡ γῆ που θὲ μᾶς φάγη.

Παρατηροῦμεν προσέτι διὰ ἀτυχεῖς φαίνεται ἡμίν και τὸ σύστημα τῆς μεταφράσεως τῶν ὄνομάτων τῶν τοῖς μύθοις ἀναφερομένων ὑπερφυσικῶν ὄντων οὐτώ π. χ. ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν τί ὅνομα ἐλληνικὸν ὑποκρύπτεται τὸ πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου ἀπαντωμένῳ διότι Fées εἴναι Μοῖραι, Νεράϊδες ἢ ἐξωτικαί; Αἱ Fatae τῶν Ρωμαίων και αἱ ἐξ αὐτῶν παραγγείσαι Fées τῶν Γάλλων εἴναι ἀλλακαι ἀλλακαι αἱ Νεράϊδες ἢ αἱ Μοῖραι τῶν Ελλήνων.—Ομοίως ἐν σ. 32 ἀναφέρεται «upon pythonisse». Τί εἴναι αὕτη; μάγισσα ἄρχης; ἀλλὰ τότε διατί οὐχὶ μαγικήν; «Αλλαχοῦ πάλι τούτωντίον παρατίθενται ἀμετάφραστα ἐπίθετα, τὰ ὅποια δύναται τις νὰ ἐλευθερωθοῦνται, ως λ. χ. Ligyrie (σ. 192 252) δηλ. λιγερή.

τὸ στενόν τοῦ χώρου δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθικα και ἀλλαχοῦ γνώμας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν μέχρι τοῦ παραδόξου ἀναπτυχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γόντος συγγραφέως Ἀνατόλ Φράνς, και' ἡν «τὰ ἀθάνατα ἔργα ἐν τῇ ποιήσει εἴναι τὰ ἀσαφείας τῆς φύσεως, και τὰς ἐν τῇ γνωστῇ «Αισθητικῇ» τοῦ ἐπιστήμονας Εὐγενίου Βερὸν παρατιθεμένας ἰδέας περὶ ποιήσεως, και' ἀς οὔτε τὸ ἀπλετον φῶς, οὔτε τὸ βρύθ σκότος, ἀλλὰ μόνον τὸ ἡμίφως ὡς ἐν τῇ φύσει, οὔτω και ἐν τῇ τέχνῃ, εἶνε ποιητικόν, διότι «μόνον ἐν αὐτῷ δύναμεθ κατ' ἀρέσκειν νὰ συμπληρώσωμεν και διερμηνεύσωμεν τὰ μισθούμενα εἰς τὴν σκιάν